

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Yazı İşleri Müdürlüğü

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Madde 6 § 3 (d): İddia tanıkları ve gizli tanıklar

Mahmut Can Şenyurt
Kıdemli Hukukçu

Tanıklar

- Kimler «tanık» olarak kabul edilir?
- Müşteki veya mağdur (A.H. v. Finlandiya)
- Bilirkişiler (Doorson v. Hollanda)
- Başvurucuyu izinsiz gösteri sonrasında yakalayan polisler (Ürek ve Ürek v. Türkiye)
- Kısacası, mahkumiyet hükmüne esas alınan beyanlar «tanık» delili olarak kabul edilir.
- Örneğin; teşhis veya yüzleştirme sırasında verilen beyanlar (Vanfuli v. Rusya)

Tanık – Hukuki Sorunlar

- **İddia tanıkları** (Genel Prensipler - Schatschaschwili v. Almanya, Al-Khawaja and Tahery v. Birleşik Krallık. Prensiplerin Özeti - Seton v. Birleşik Krallık)
- **Gizli tanıklar** (Süleyman v. Türkiye, Balta ve Demir v. Türkiye)
- **Savunma tanıkları** (Genel Prensipler – Murtazaliyeva v. Rusya)
- **Bilirkişi veya uzman tanıklar** (Constantinides v. Yunanistan)

Türkiye - Tanık Meseleleri

- Tanık beyanının talimatla alınması (Faysal Pamuk v. Türkiye)
- Tanıkların savunmanın hazır bulunmadığı ayrı bir celsede dinlenilmesi (Ürek ve Ürek v. Türkiye)
- Gizli tanıklığın gerekçesiz belirlenmesi (Süleyman v. Türkiye, karşılaştır: Bakır v. Türkiye)
- Gizli tanığın savunmanın hazır bulunmadığı ayrı bir celsede dinlenmesi (Balta ve Demir. Türkiye, Bakır v. Türkiye)
- Sanıkla tanık arasında yüzleştirme yapılmaması, sadece müdafinin soru sorabilmesi (Fikret Karahan v. Türkiye)

Genel Prensipler

- Prensip –Tüm deliller sanığın hazır bulunduğu kamuya açık bir duruşma sırasında ve çekişmeli yargılamayı mümkün kılacak şekilde sunulmalıdır.
- Savunma hakkını ihlal etmeyen istisnalar mümkün.
- Savunma hakkını en az sınırlandıran usul tatbik edilmeli.
- Savunma hakkı, sanığa hakkındaki tanığı yeterli ve uygun bir fırsat verilmek suretiyle sorgulama ve beyanlarına itiraz etme fırsatı verir.

•

Genel Prensipler-2

- Soruşturma aşamasında polis veya cumhuriyet savcısı tarafından alınan ifadenin yargılamada kullanılması, savunma haklarına saygı gösterilmek kaydıyla mümkündür.
- Ancak, savunmayı dezavantajlı duruma düşürdüğünden daha önce sorgulanamayan tanığın ifadesinin yargılamada delil olarak kullanılması son çare olmalıdır.
- Bu durumda Mahkeme, yargılamayı en sıkı denetime tabi tutmalıdır.

Amaç - Tanık beyanının güvenilirliğini

- Delillerin kabul edilebilirliği → Kural olarak ulusal hukukun ve mahkemelerin görevi.
- Muhakemenin adil bir şekilde yürütülmesinin denetimi → Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
- Tanığın savunma tarafından sorgulanamamasından kaynaklanan dezavantajın usuli güvencelerle dengelenmesi.
- Sanık hakları + mağdur ile kamunun ve hatta tanığın suçun doğru şekilde kovuşturulmasına dayalı menfaatleri

İddia Tanıkları – Üçlü Test

1. Tanığın davayı gören mahkeme önünde hazır bulunmaması için geçerli bir sebep var mı?
2. Tanığın ifadesinin mahkumiyet açısından önemi nedir?
 - (a) yegane delil
 - (b) belirleyici delil
 - (c) Önem taşıyan delil (savunmayı etkileyecek derecede)
3. Tanığın huzurda bulunmamasını telafi edecek kuvvetli usuli güvenceler var mıydı (dengeleyici unsurlar)?

Üçlü test kural olarak belirtilen sıra izlenerek uygulanır. Ancak somut olayın koşullarına göre bu sıra değişikliğe uğrayabilir.

Gizli Tanıklık

- Kural olarak gizli tanıklar ve duruşmada hazır bulunmayan tanıkların ortaya çıkardığı hukuki sorunlar birbirine benzer niteliktedir.
- Burada kişinin hangi gerekçeyle gizli tanık olarak beyanının alındığı iddia tanıkları ile ilgili testteki ilk soruyu oluşturacaktır.
- Usuli güvenceler açısından ise, hangi sebeple savunma hakkını en çok sınırlayan gizli tanık yönteminin seçildiği yerel makamlar tarafından ortaya koyulmalıdır.

Geçerli Sebep

- Kural – Tanığın ifadesini yargılamayı yapan mahkeme önünde vermesi
- Tanığın hazır bulunması için bütün makul adımlar atılmalı (sanığın neden belirtmesi gerekmez)
- 1. Başvurucuya ya da onun adına hareket eden kişilere atfedilebilen korku (Sanık oluşturduğu korkudan faydalanamaz=feragat)
- 2. Daha genel «ifade verirsem başıma ne gelir» korkusu (objektif temeli var mı, bu temel somut delillere dayanıyor mu?)

Geçerli Sebep-2

- Geçerli sebep yerel mahkemenin perspektifinden incelenir (gerekçelendirme yükümlülüğü)
- Geçerli sebebin yokluğu otomatik ihlal sebebi değil. Yargılamanın bir bütün olarak adil olup olmadığı değerlendirmesinde önem taşır.
- Farklı şehirde (talimat) veya Devlette (uluslararası adli yardımlaşma) bulunma
- Cezaevinde bulunan tanığın gerekçesiz şekilde hazır bulundurulmaması (Daştan v. Türkiye).
- Aynı mahkemenin başka bir dosyasında hazır bulunup ifade vermesi sebebiyle huzura getirilmeme

Delil Deęeri

- Tek / yegane delil – Mahkumiyetin dayanağının sadece hazır bulunmayan tanığın beyanından ibaret olması (CMK m.210).
- Belirleyici delil – Hazır bulunmayan tanığın beyanı mahkumiyet için karar verici niteliktedir.
- Önemli / dikkate değer delil
- Tanığın beyanına dayanılmaması – (Yardımcı v. Türkiye)
- Başlangıç noktası - yerel mahkemelerin değerlendirmesi
- Kabul edilemez veya keyfi veya hiębir değerlendirme içermeyen karar – Mahkemenin deęerlendirmesi

Usuli Güvencelerin Varlığı

- Amaç: savunmaya tanığın beyanının güvenilirliğini adil ve doğru bir şekilde değerlendirme imkanının tanınması ve bu yolla mahkumiyet hükmünün sadece yeterince güvenilir olduğu tespit edilen tanığın beyanına dayandırılması.
- Dengeleyici unsurların / usuli güvencelerin kapsamı tanığın beyanının önemi ile doğru orantılıdır.
- Yerel mahkemenin huzurda bulunmayan tanığın ifadesine dikkatlice yaklaşması: bu beyanın daha az değer taşıdığını ve hangi gerekçeyle güvenilir bulunduğunun açıklaması (Brzuszczyński v. Polonya)

Usuli Güvenceler - Örnekler

- Soruşturma aşamasında tanığın sorgu altında verdiği ifadesine dair video kaydı (genellikle cinsel suçlar için uygulanır) – Tanığın inandırıcılığı taraflarca gözlemlenebilir.
- Tanığı soruşturma aşamasında sorgulama veya yüzleşme imkanı (Chernika v. Ukrayna)
- Kovuşturmada sadece müdafinin yüzleşmesi (Šmajgl ve Fikret Karahan)
- Tanığın ifadesine karşı itirazların gerekçeli şekilde cevaplandırılması (Prăjină v. Romanya)

Usuli Güvenceler-2

- Yazılı soru sorma imkanı (kimlik + geçerli sebep)
- Tanığın kimliğinin bilinmesi halinde sanık, tanığın yalan söyleyip söylemediğini veya yalan söylemesi için gerekçelerin olup olmadığını, yani tanığın inandırıcılığını daha etkili bir şekilde itiraza tabi tutar.
- Destekleyici deliller
 - tanığın başka bir kişiye gördüğü olayı anlatması,
 - Maddi bulgu veya parmak izi gibi diğer deliller, adli deliller
 - Tanığın ifade ettiği husus ile başka tanıkların söyledikleri arasındaki benzerlikler (taciz suçunda, taciz edildikten sonra ifade verip ölen kişiden başka kişilerin de sanık tarafından taciz edildiğini ileri sürmesi)

Teşekkürler!

